van 1840 slechts had kunnen dromen.

Maar Ierland is terug bij af. De Ieren raken opnieuw op drift. Emigreren lijkt hun enige antwoord op de economische misère van de laatste jaren. Het zit ze in het bloed. Maar zo simpel is dat hardnekkige emigreren niet. Er komt iets raadselachtigs bij. Iets complexs en dubbelhartigs dat tabellen en cijfers niet blootleggen, maar literatuur wel. De Ieren ontvluchten hun vaderland. Maar nooit vrijwillig en zelden voorgoed.

Emigratie werd nooit beschouwd als '*a way to strike it rich in the New World*', schrijft de Amerikaanse historicus Charles F. Fanning. In *The Exiles of Erin – Nineteeth Century Irish-American Fiction* bracht hij de negentiende-eeuwse migrantenliteratuur in kaart, en hij won er in 1989 de American Book Award mee.

Voor de Ieren was emigreren een noodzakelijk kwaad. Een pijnlijk, afgedwongen verbanning. Weggaan om terug te keren. Integreren zonder aan de overkant van de oceaan kerk, moeder en vaderland uit het oog te verliezen. Geen makkelijke opgave.

Het verklaart meteen het opvoedende karakter van veel migrantenromans..

Om de parochianen te steunen in hun strijd tussen goed en kwaad in de Nieuwe Wereld schreven priesters (John Roddan, Hugh Quigley en Peter McCorry) godvruchtige verhalen over helden die vochten tegen aardse verleidingen. Hun boeken droegen klinkende titels: *John O'Brien; or, The Orphan of Boston* (1850), *The Cross and the Shamrock: or, How to Defend the Faith* (1853) of *The Lost Rosary; or, Our Irish Girls: Their Trials, Temptations, and Triumphs* (1870).

Daarnaast was er de parodie. Ook functioneel. Van aanvang af moesten de immigranten zich in de VS weren tegen het imago van drinkebroer, landloper en dief. Die slechte naam hadden de Britten hun bezorgd. In schelmenverhalen als *The Adventures of Tom Stapleton* (1842) van John McDermott werden die stereotypen met zelfspot en satire bestreden.

Opvallend bijtende humor, grappen en grollen en ongenadige (zelf)ironie behoren nog steeds tot de karakteristieken van Ierse literatuur. Zoals in *Paddy Clarke Ha Ha Ha*, waar Roddy Doyle in 1993 de Booker Prize mee won.

De hamvraag was en bleef: hoe kan de migrant zijn Ierse identiteit behouden? Buitengewoon leerzaam en populair op dit vlak waren de boeken van Mary Anne Sadlier (1820–1903), de Ierse tegenhanger van Jane Austen. Ze woonde in Montreal en New York, was getrouwd met uitgever James Sadlier en hield haar katholieke lezeressen een deugdzaam leven voor dat bestond uit hard werken, de armoede ontstijgen en integreren zonder je geloof te verliezen.

Haar sociaal-realistische verhalen over het leven in huiselijke kring publiceerde ze eerst als feuilleton in het katholieke dagblad *The Boston Pilot. Willy Burke: or, The Irish Orphan in America* (1850) en *Bessy Conway: or, The Irish Girl in America* (1861) werden echte bestsellers. In een van haar bekendste romans, *The Blakes and the Flanagans* (1850), laat ze iemand zeggen dat niemand tegelijkertijd Iers en Amerikaans kan zijn. *"They must be either one or the other."*

"Ik ben er zelf het levende bewijs van," riposteert neef Ned Flanagan.

"Ik ben zoals u best weet katholiek, nee, méér, ik ben Iers in hart en nieren en katholiek – hoop ik – in geloof en praktijk, en toch ben ik geheel bereid deze gewel- ▸

Bijtende humor en ongenadige (zelf-) ironie behoren nog steeds tot de karakteristieken van de Ierse literatuur.

terug te keren

Een scheepslading Ieren in 1843 op weg naar de Verenigde Staten